

Coronakrisen har aktiveret dovenskabens dødssynd

KRONIK

Tommy Kjær Lassen

Oldtidens gamle munke talte om den med stor respekt og ærefrygt. De gruede for dens kræfter. Konstant prøvede de at undslippe dens angreb, men ofte var de forsvarsløse. Akedia kaldte de den. Middagsdæmonen. En særlig tilstand af uoplagthed, mismod og ugidelighed, der kunne snige sig ind på selv den mest gudfrygtige munk midt i ørkenhedens varmeste timer.

Akedia var én af de gamle dødssynder og måske endda den farligste af dem alle. Den angreb sjælen og kunne føre til en lammen- de tilstand af lathed, apati og ligegyldighed. Akedia var en åndelig synd. Den satte sig i hjertet og skabte en urolig stemning af fortvivlelse og meningsløshed. Det var selve livsglæden, den angreb, og den kunne ødelægge både munkens selvagtelse og kærligheden mellem brødrene.

Akedia slog altid til i middagsheden, når solen stod højest på himlen, og når tiden gik langsomt. De produktive morgentimer var ovre, og der var stadig langt til de kølige aftentimer. Akedia var et frygtet bekendtskab i den gamle visdomslitteratur. Næsten alle de klassiske teologer har skrevet om dens ødelæggende virkninger.

I den moderne verden har vi ikke skrevet så meget om denne dovenskabens døds- synd. Efter 400 år med protestantisk arbejdsmoral og 200 år med Kants pligtetik, er det nærmest som om, at vi har fået bugt med den. Vi har udviklet en moderne og effektiv måde at leve på, bygget op omkring et produktivt arbejdsliv og med fokus på kernebegreber som nytte, pligt, udvikling, ansvar og belønning.

Vi har lært at arbejde os ud af enhver krise. Når livets eksistentielle spørgsmål trænger sig på, har vi lært at ignorere dem ved at arbejde endnu hårdere. Sammen med den moderne tids teknologiudvikling og den materielle konkurrenceøkonomi har vi raffineret et system af pligter og belønninger, der holder os alle i gang, og som sikrer,

at vi hele tiden har blikket rettet mod det næste projekt og den næste arbejdsopgave.

Når vækkeuret ringer

Denne levemåde starter allerede om morgenen, når vækkeuret ringer. Vi ligger måske lige et par sekunder i en behagelig følelse af frihed, men så aktiverer bevidstheden pligtfølelsen og så starter møllen: Først et opkvikkende morgenbad, derefter hopper vi i præstationshabitten, sluger en kop stærk morgenkaffe og så ud til bilen og afsted på arbejde. I bilen tager vi lige det første telefonsmøde, for vi skal helst ikke spille tiden, mens vi sidder i trillekø på motorvejen. Der skal arbejdes hårdt i det moderne liv. Der skal blandt andet spares op til en velfortjent ferie, så der kan slappe af og lades op til endnu en periode med effektivt arbejde.

I den moderne verden er tiden lineær. Alting er styret af en stram årsag-virknings logik. Det er pligten og nytten, der er de styrende normer. Vi skal hele tiden se fremad. Vi har lært at forstå os selv i lyset af den moderne verdens teknologiske acceleration. Således jagter vi hele tiden at blive en bedre udgave af os selv.

Men så kom coronapandemien og satte en gevaldig bremse i dette hypereffektive samfundsideal. Coronakrisen har udstillet vores pseudoarbejde og punkteret vores hamsterhjul. I den første hjemsendelsesbølge nåede vi ganske vist lige at bygge en ny terrasse eller rejse et nyt redskabsskur i baghaven. Men nu er vi i vinterhalvåret. Nu sidder vi i anden bølge, og der er ikke plads til flere skure i baghaven.

Nu sidder vi indenfor ved spisebordet, trætte, dovne og apatiske efter en lang formiddag med uninspirerende zoommøder. Vi sidder i den samme stol, som vi sad i i går, og med de samme spændinger i nakken, som vi havde i går, og med den samme ubærlig ugidelighed i kroppen. Vi kan snart ikke mere. Vi er coronatrætte, skærptrætte

“Den gamle middagsdæmon er vakt til live af coronakrisen, og vi senmoderne mennesker er lige så forsvarsløse over for dens angreb som antikkens munke.”

Identitetspolitikens ulidelige intellektuelle lethed

KOMMENTAR

Christian Kaarup Baron

Et af de privilegier, man kan opleve som hvid mandlig universitetsansat, er at blive anklaget for racisme. Min egen anklager er aktivisten Justice Mooghen, som i Berlingske 9. januar misrepræsenterer min position ved at gøre den til en generel afstandtagen til feminister og ufølsomhed over for racismeproblematikken.

Det er der på ingen måde tale om. Hvad jeg derimod har kritiseret, er mere snævert den sekteriske social justice-bevægelse, som bygger på wokeness, sprogkontrol og call out-kultur. I sin absurditet illustrerer min sag nemlig forbilledligt problemerne ved bevægelsens historieløse antiintellektualisme.

Det eksempel, som førte til anklagen om racisme, var nogle kranie målinger fra det 19. århundrede, der illustrerede, hvordan dele

af datidens videnskab var præget af racistiske fordomme. Det var altså et undervisningseksempel med et decideret antiracistisk sigte, der førte til anklagen om racisme.

Det gjorde det, fordi jeg dels refererede direkte til datidens racistisk belastede racekategorier, og dels fordi jeg også brugte en af datidens illustrationer for at demonstrere min pointe. Eksemplet stammer fra Stephen Jay Goulds »The Mismeasure of Man«, som er en videnskabshistorisk milepæl i dokumentationen af relationerne mellem videnskab og racefordomme, og foruden hvilken bevægelsen næppe ville have eksisteret i første omgang.

Er man klassisk dannet humanist, har beskæftiget sig med holocaust, eller bare er barn af Den Kolde Krig, vil man formodentlig få kuldegysninger ved ethvert forsøg på at slette omtalen af de dele af historien, som

»Recepten fra de gamle ørkenfædre går på fordybelse, nærvær og sindsro. Vi skal ikke tro, at vi bare kan arbejde os ud af modløsheden,« skriver Tommy Kjær Lassen. Foto: Tobias Kobborg

også blevet vores virkelighedserfaring. Det opløftende budskab er, at når munkene kunne komme igennem krisen, kan vi måske også.

Recepten fra de gamle ørkenfædre går på fordybelse, nærvær og sindsro. Vi skal ikke tro, at vi bare kan arbejde os ud af modløsheden. I stedet skal vi lære at acceptere rastløshedens tilstand. Vi skal øve os i at være tilstede i uroen og uoplagthed. Munkenes anbefaling var ikke hyperaktivitet, men bøn og faste. Det var en dybere livserkendelse, der skulle til, hvis man for alvor skulle kunne modstå dæmonens angreb.

Man skulle for eksempel prøve glemme sig selv og i stedet rette sin opmærksomhed mod Gud og næsten. Man skulle øve sig i at se på tiden som ikke bare et kronologisk forløb, men også som en fylde af nærvær og intensitet. Tiden er ikke bare noget, der går, men også noget, der kommer. Man skulle øve sig i sindsro, som er en intuitiv måde at være nærværende i tiden på. Sindsro er en evne til at acceptere alt det, man ikke kan ændre på, og som er forbundet med en dyb oplevelse af overgivelse, harmoni og fred.

Coronakrisen er en vanskelig tid for de fleste. Men den er også en anledning til at stoppe op og reflektere dybere over tilværelsen. Selvom vi nu tager skridt til en vis genåbning af samfundet, så kan middagsdæmonen vise sig at blive et vigtigt bekendtskab for vores vej frem.

Akedia kan minde os om, at det er okay at blive rastløs, at det er okay, at man ikke altid er produktiv og i konstant udvikling. Den kan lære os at være engageret på en langsommere måde; en måde der er mere reflekteret og nærværende og forbundet med alt det, der er rundt omkring os. Akedia kan vække en dybere fornemmelse for den væren, der ikke bare kan reduceres til aktiv gøren. Måske er det i virkeligheden godt, at vi har genopdaget dovenskabens dødsynd.

Tommy Kjær Lassen er forfatter, ledelsesfilosof, ph.d. og cand.theol.

og rumtrætte. Vi er trætte af, at de samme fire vægge skal indkapsle næsten al vores livsaktivitet. Vi er trætte af os selv og alle vores virkningsløse overspringshandlinger. Og vi er trætte af de faste hverdagskonflikter som epidemien skaber i det trængte familieliv.

Viljeløs vandring

Vi vandrer viljeløst fra computerskærmen på spisebordet til køleskabet i køkkenet efter en mulig forfriskning. For nogle af os kan afstanden tilbagelægges med tolv skridt andre kan nøjes med syv. I alle tilfælde er turen for kort til, at den rigtig kan skabe den ønskede adspredelse. Vi sætter tænderne i endnu et Pink Lady, men det smager ikke længere af noget. Der er selvfølgelig også

andre valgmuligheder: kaffe, te, gulerødder i stove eller det hjemmelavede knækbrød? Men intet af det kan tage modløsheden fra os.

En frisk tur til postkassen virker heller ikke. Ej heller en tur til Brugsen efter en ny pære til loftslampen i bryggerset. Man kunne også sætte endnu en vask over eller begynde at afrime fryseren for anden gang inden for et år. Men adspredelserne virker ikke. De kan ikke fjerne den modløshed og ugidelighed, der kommer snigende i timerne efter frokost.

Det er selvfølgelig Akedia, der er på spil igen. Den gamle middagsdæmon er vakt til live af coronakrisen, og vi senmoderne mennesker er lige så forsvarsløse over for dens angreb som antikkens munke. Frisk

luft og en frejdig gåtur er selvfølgelig altid en god idé, men det forslår ikke. Så snart man igen sætter sig til rette foran computeren til eftermiddagens onlinemøder, så er ladheden og apatien tilbage med fornyet styrke. Det er lige før, man savner støjen fra storrumskontoret og mylderet i morgentrafikken.

Opløftende læsning

Derfor er der også noget grundlæggende opløftende ved at læse om de gamle ørkenfædres kamp mod middagsdæmonen. Ikke opløftende på en skadefroagtig måde, men opløftende fordi de gamle fortællinger vækker en særlig genklang i denne sære coronatid. Den håbløshed, fortvivlelse og hvileløse uro, som munkene beskrev, er

er ubehagelige for en nutidig selvopfattelse. Men det var ikke den eneste grund til, at jeg kontant afviste kravet om at lave undervisningen om.

Nogenlunde samtidig med forelæsningsen skrev jeg på en delvist historisk forskningsartikel om scientisme, dvs. det sæt af ideologier, som anser videnskaben for fundamental i enhver verdensanskuelse. Et af artiklens afsnit omhandler Julian Huxley, der var internationalist, den første generaldirektør for UNESCO samt en fremtrædende fortaler for en videnskabelig baseret eugenik både før og efter Anden Verdenskrig. Den senere Huxley tog skarpt afstand fra nazisternes ugeringer og forsøg på at retfærdiggøre dem på pseudovidenskabelige race teorier. Men med til historien hører også en artikel fra 1926, hvor Huxley forsvarer den amerikanske raceadskillelses-

politik efter et ophold i USA. Denne artikel har titlen (og her kommer det forkætrede »N-ord«): »The Negro Problem«.

Vi lader den lige stå et øjeblik. Hvis jeg virkelig skulle acceptere en sprogkontrol, der tabuiserer alle racistisk ladede kategorier, ville jeg hverken kunne have nævnt denne artikel i teksten eller referencelisten på min egen publikation. Det ville både gøre den forskningsmæssigt ringere og kompromittere den akademiske frihed, der er fundamentet for universitet som institution.

Det var derfor helt korrekt, da Aalborg Universitet afviste at gribe ind over for min undervisning. Men eksemplet illustrerer også, hvorfor denne sprogkontrol er grundlæggende uholdbar, hvis man har et seriøst ønske om at bekæmpe institutionel og strukturel racisme.

Forestiller man sig nemlig yderligere, at

forskningsverdenen rent faktisk over en bred kam accepterede denne tabuisering, ville der være væsentlige dele af racismens historie, som ikke længere kunne blive behandlet i akademisk sammenhæng. Det ville gøre det umuligt at dokumentere problemets omfang, og det er formentlig en af grundene til, at den afroamerikanske intellektuelle John McWhorter har betegnet tabuiseringen som et fatalt selvmål.

Tilbage står et massivt behov for selvran-sagelse hos social justice-bevægelsens frontkæmpere, hvis sekteriske tilgang til emnet reelt truer med at underminere den sag, de hævder at kæmpe for. Det er ulykkeligt, eftersom racediskrimination er dødelig alvor for de mennesker verden over, der immervæk risikerer at miste førligheden eller blive dræbt på grund af deres hudfarve og etniske tilhørsforhold.

Men når man tager bevægelsens intellektuelle bankerot i betragtning, er det tydeligt, at der ikke er nogen vej uden om et sådant opgør. Der står ganske enkelt for meget på spil. Bekæmpelsen af racisme er en sag, der kræver et intellektuelt fundament, som ikke bare braser sammen som et korthus, så snart nogen puster til det.

Christian Kaarup Baron er tidligere lektor ved Aalborg Universitet